

לבריאות והצלחת

שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא

וצאצאיהם

חגית בת מרים ושמואל. פתחיה בן חנה ויאיר

וילדיהם: דרור, הלל, אשר, ישי, רות.

עודד בן מרים ושמואל. מעין רבקה בת אורלי ואפרים

וילדיהם: ידידיה, רננה, שירה, אמונה, צורי.

תמר בת מרים ושמואל. רועי בן שרה ומשה.

ובתם: אמונה מרתה

לרפואת חיים שמואל בן סימה

לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה

לעילוי נשמת

אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

לעילוי נשמת

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

דף נ"ד

בהמות שאינן בדיר אחד

המצטרפות למעשר בהמה

כבר נתבאר, שמי שיש לו עשר בהמות החייבות במעשר אחד, [כגון עשרה בקר או עשרה צאן], חייב לעשר אותן. אכן כל זה כשכל אותן עשר בהמות נחשבות כעדר אחד, אבל מי שיש לו חמש בהמות במזרח העולם, וחמש בהמות במערב העולם, אינן נחשבות כעדר אחד, ואין כאן שום חיוב מעשר, ולכן כולן פטורות.

ולהלן יתבאר בעזה"י, מהו השיעור, שיהיו הבהמות רחוקות זו מזו, ויחשבו כעדר אחד, להתחייב במעשר בהמה.

א. עשר בהמות בתוך 16 מיל.

לדברי הכל, כל הבהמות הנמצאות בתוך אותן 16 מיל, **נחשבות כעדר אחד**, שנאמר, "בְּעֵרֵי הָקָר בְּעֵרֵי הַשְּׂפֵלָה וּבְעֵרֵי הַנֶּגֶב וּבְעֵרֵי בְּנֵימִן וּבְסִבְיָי וְיִשְׁלָם וּבְעֵרֵי יְהוּדָה עַד תַּעֲבֹרְנָה הַצֹּאן [למעשר בהמה] עַל יְדֵי מוֹנֶה אָמַר ה'", ומכאן יש ללמוד, שכל הנמנים על ידי מונה אחד, נחשבות כצאן אחד, לעבור להתעשר למעשר בהמה, וידוע לחכמים, שעד מרחק 16 מיל, הרועה רואה את בהמותיו, ויכול למנותן, **ואם כן, כל הבהמות שבתוך 16 מיל, מצטרפות למעשר בהמה.**

וזהו ששנינו, מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה, כלומר, כשיעור שהבהמות יכולות להיות רחוקות זו מזו, ולהשתמר ברועה אחד. וי"מ שכוונת המשנה, כמלא רגל בהמה רועה, הוא, שזה השיעור שבהמה מתרחקת והולכת כשהיא רועה, שהוא גם כן 16 מיל.

ב. החיצונות רחוקות זו מזו יותר מ-16 מיל, אבל הן בתוך 16 מיל לאמצעיות.

לדעת רב – כשיש בהמות רחוקות זו מזו יותר מ-16 מיל, **אינן מצטרפות למעשר בהמה, אלא אם כן יש באמצע בהמות אחרות, הקרובות לכל אחת מהחיצונות עד 16 מיל, וראויות הפנימיות להצטרף עם כל אחד מהחיצונות בפני עצמה, כגון שהיו חמש במזרח וחמש במערב, רחוקות זו מזו 32 מיל, וחמש באמצע, [או שהיו תשע במזרח ותשע במערב ואחת באמצע], מאחר שאותן שבאמצע ראויות להצטרף לעשר אם כל אחת משתי הקבוצות החיצונות, נעשות כולן כעדר אחד למעשר, וכולן חייבות במעשר, [והנותרות אחר שיעשר, מצטרפות למה שיוולד לו לאחר מכן], **אבל אם אין האמצעיות ראויות להצטרף לכל אחת מהחיצונות בפני עצמה, כגון שהיו בכל אחת מהחיצונות חמש, ובאמצע רק ארבע או פחות, מאחר שאינן ראויות להצטרף לחיוב מעשר, לא עם אלו שבמזרח, ולא עם אלו שבמערב, אינן מצטרפות את החיצונות, וכולן פטורות ממעשר בהמה.****

ולדעת שמואל – כל שיש בין הבהמות החיצונות, איזה דבר שגורם לרועה לבוא לשם, די בכך שיש בחיצונות לבדם כדי צירוף למעשר, כדי שיצטרפו, ולכן **אפילו היו חמש במזרח, וחמש במערב, ואחת באמצע, מאחר שהרועה עתיד לבוא לאותה אחת שבאמצע, ומשם הוא רואה את שתי החיצונות, הן מצטרפות, והוא הדין כשאין באמצע שום בהמה, אלא הרועה עומד שם, או כליו עומדים שם, מאחר שיבוא לשם, הכלים מצרפים את הבהמות החיצונות. וכשכלבו של הרועה נמצא באמצע, נסתפק רב אשי, האם הוא נחשב כדבר שגורם לרועה לבוא לשם, כי פעמים אינו הולך לרועה, והרועה הולך אליו, ואם כן הוא מצרף את החיצונות, או מאחר שרגילות הוא שהרועה קורא לכלבו, והוא בא אליו, אין הרועה הולך לכלבו, ולכן הכלב אינו מצרף את החיצונות.**

דף נ"ה

דבר המעכב צירוף בהמות

קרובות לדעת רבי מאיר

לעיל נתבאר, שכל שיהיו הבהמות קרובות זו לזו 16 מיל, הן מצטרפות למעשר בהמה.

אכן לדעת רבי מאיר, יש אופן שאף בתוך 16 אמה לא יצטרפו הבהמות למעשר בהמה, והוא

כשהירדן מפסיק ביניהן, אפילו חמש עומדות על שפתו מכאן, וחמש עומדות על שפתו מכאן, וקרובות זו לזו, מאחר שהירדן באמצע, אינן מצטרפות.

ונחלקו אמוראים בביאור דעתו של רבי מאיר.

לדברי רבי אמי – דעת רבי מאיר, שכל שיש בין הבהמות דבר המעכב עליהן מלהתקרב זו לזו, אף על פי שאינן רחוקות זו מזו, נחשבות הן כרחוקות, ואינן מצטרפות למעשר בהמה, ולפיכך, כשיש ביניהן נהר, שאי אפשר לעבור עליו, הוא מפסיק ביניהן, [אבל אם יש עליו גשר, מאחר שיכולים לעבור עליו, אינו מפסיק ביניהן].

ולדברי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן – דעת רבי מאיר, שכל שיש בין הבהמות, גבול שבין שתי מקומות, אפילו היו הבהמות קרובות זו לזו, הגבול מפסיק ביניהן, ואינן מצטרפות למעשר בהמה. ולכן כשהיו חמש בהמות בארץ סמוך לגבול, וחמש בהמות בחו"ל סמוך לגבול, אף על פי שסמוכות זו לזו, אינן מצטרפות. ודווקא גבולות שבין שתי מקומות בחו"ל, וכן גבול שבין ארץ ישראל לחו"ל, נחשב כגבול לעניין זה, אבל רוב הגבולות שבין נחלות השבטים, אף שנקרא גבולות בספר יהושע, אינן מפסיקות בין הבהמות למעשר שני, כי נאמר בספר במדבר, "וַיֵּרֶד הַגְּבוּל הַיִּרְדְּנָה וְהָיוּ תוֹצְאָתָיו יָם הַמֶּלַח זֹאת תִּהְיֶה לְכֶם הָאָרֶץ לְגַבְלֶתֶיךָ סְבִיב", ללמד שכל הארץ נחשבת כמקום אחד, ואין הגבול אלא סביבה. ורק הירדן יוצא מן הכלל לעניין זה, ומאחר שהוא נקרא גבול, שנאמר בספר יהושע, "וַיִּהְיֶה גְּבוּל אֶתֹּ לְפָאֵת קְדָמָה זֹאת נִחַלַת בְּנֵי בְנִימִן לְגַבְלֶתֶיךָ סְבִיב לְמִשְׁפַּחְתָּם", אף על פי שהוא בתוך ארץ ישראל, נחשב הוא כגבול גמור, כי הכתוב המלמד שכל הארץ נחשב מוקפת גבול אחד, אינו כולל את הירדן, שנאמר בו, "זֹאת תִּהְיֶה לְכֶם הָאָרֶץ לְגַבְלֶתֶיךָ סְבִיב", ואין הכתוב מקיף אלא את עבר הירדן המערבי. [אלא שבפרט זה נחלקו תנאים. דעת רבי יהודה בן בתירא כדעת רבי מאיר, שעבר הירדן אינו נחשב כארץ כנען, שכן כשעמדו לעבור את הירדן, נאמר, "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן", משמע שרק מעבר לו ארץ כנען, אבל מחוצה לו אין זו ארץ כנען. ולדעת רבי שמעון בן יוחי, גם עבר הירדן נקרא ארץ כנען, שנאמר, "שְׁנֵי הַמִּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטָּה לְקַחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן יִרְחוּ קְדָמָה מִזְרְחָה", להקיש את יריחו לעבר הירדן, וללמד, שכשם שיריחו נקראת ארץ כנען, כך גם עבר הירדן נקרא ארץ כנען].

- ומתחילה הקשו על דברי רבי אמי מברייתא, בה מבואר, שהירדן, וכן גבול שבין ארצות, מפסיק, ואם כן משמע, שאף על פי שניתן להתקרב מזו לזו, אינן מצטרפות.

- ולבסוף הקשו על דברי רבי אמי מתוך משנתנו עצמה, שכן אם הכל תלוי בכך שיש דבר המונע מלהתקרב, למה אמר רבי מאיר ירדן, ולא אמר סתם כל נהרות, הלא אין שום חידוש בירדן יותר משאר נהרות. [אבל לדברי רבי חייא בר אבא הדבר מובן, שכן בירדן יש חידוש, שאף על פי שהוא בתוך הארץ, הוא נחשב כגבול להפסיק בין הבהמות].

היכן הוא הירדן

הירדן יוצא ממערת פמייס, ומהלך בימה של סבכי [=ימת החולה?], ובימה של טבריה [=כנרת], ובימה של סדום [=ים המלח], והולך ונופל לים הגדול.

ומכל מקום, אין נקרא ירדן, שיהא נחשב גבול להפסיק בין בהמות למעשר בהמה, אלא מבית יריחו ולמטה.

וכל זה לעניין מעשר בהמה, אבל לעניין נדרים, האוסר עצמו מלשתות את מי הירדן, אסור בכולו, כי בנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ובלשון בני אדם כולו קרוי ירדן.

הירדן יוצא מדן [=לשם=פמייס]

לדברי רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן דבר זה שהירדן יוצא מדן יש ללמוד משמו שכן הוא נקרא ירדן על שם שהוא יורד מדן.

ולדברי רבי אבא, יש ללמוד זאת באופן אחר, שכן נאמר, "וַיַּעַל בְּנֵי דָן וַיִּלְחֲמוּ עִם לָשָׁם וַיִּלְכְּדוּ אוֹתָהּ וַיָּבֹאוּ לְפִי חָרֵב וַיִּרְשׁוּ אוֹתָהּ וַיֵּשְׁבוּ בָּהּ וַיִּקְרְאוּ לָלָשָׁם דָּן כְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם", הרי שלשם זו דן, ואמר רבי יצחק, שלשם זו פמייס, ושנינו בברייתא, שהירדן יוצא ממערת פמייס, ואם כן הירדן יוצא מדן. [ושלוש שמות לאותו מקום, (א) תחילה נקרא לשם, (ב) ובני דן קראו לו דן, (ג) ולאחר מכן בימי רבי יצחק נקרא פמייס].

זיכרותיה דירדנא ממערת פמייס

מאחר שעיקרו [=זיכרותיה] של הירדן הוא ממערת פמייס, הנשבע שלא ישתה מים ממערת פמייס, אסור לשתות מים מכל הירדן.

זכרותיה דדמא כבדא

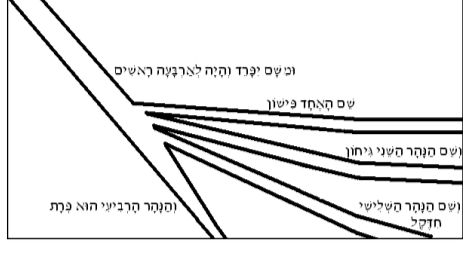
מאחר שעיקרו [=זיכרותיה] של הדם הוא הכבד, [כלומר שהדם נוצר בכבד, ואם כן הכבד הוא

[דס], כבוד של מת שנימות, נידון כדס, ורביעית

ממנו מטמאה באוהל.

זכרותיה דמיא פרת

לדעת רב יהודה אמר רב, הנהר שנאמר עליו, "וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים", הוא נהר פרת, שממנו באים מים לכל הנהרות שבעולם, שתחילה יוצאים ממנו שלושה נהרות גדולים, "שם הֶאָחָד פִּישוֹן הוא הסֵבֵב אֶת כָּל אֶרֶץ הַחֲוִילָה אֲשֶׁר שָׁם הַזָּהָב. וְזָהָב הָאֶרֶץ הִיא טוֹב שָׁם הַבְּדֹלַח וְאָבֹן הַשֹּׁהַם. וְשָׁם הַנְּהָר הַשֵּׁנִי גִיחוֹן הוא הסֵבֵב אֶת כָּל אֶרֶץ כּוּשׁ. וְשָׁם הַנְּהָר הַשְּׁלִישִׁי חֲדָקְל הוא הַהַלְדָּה קְדַמַּת אַשּׁוּר", [ומה שנאמר בהמשך הכתוב, "וְהַנְּהָר הַרְבִּיעִי הוּא פְרֵת", הכוונה שהראש הרביעי שיוצא מהנהר הראשון, הוא המשכו של פרת הנהר הראשון.

ונמצא שבאמת יוצאים ממנו שלושה נהרות, אבל נראה כארבעה ראשים, כי גם הוא עצמו נמשך אחר מקום יציאת שלושת הנהרות ממנו], ולאחר מכן חוזרים הנהרות הללו, ומתפצלים לשאר נהרות שבעולם, ונמצא שכל מים שבעולם, מפרת הם באים, [=זכרותיה דמיא פרת], ואף המים הנובעים במעיינות שבהרים, ממי פרת הם באים, שמקלחים תחת הקרקע, ועולים בהרים כמו סולם, ולפיכך, הנודר, שאוסר עצמו במים הבאים מפרת, אסור בכל מימות שבעולם, [אבל אם נדר ממי פרת, ולא ממים הבאים מפרת, אינו אסור אלא במים שבפרת עצמו, הנקראים בלשון בני אדם מי פרת].

מהיכן מתברכים מי הנהרות

לדעת שמואל – כל הנהרות ופרת בראשם, אין ריבוי מימיהם מחמת הגשמים, אלא מעצמם הם גדלים ומתרבים. וכן שנה רבי מאיר, ששמו של נהר פרת הוא יובל, שעליו נאמר, "וְהָיָה כְּעַץ שְׁתוּל עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שָׁרְשָׁיו", ולמה נקרא שמו פרת, על שם שמימיו פרים ורבים.

ולדעת רב אמי אמר רב – ריבוי מימי הנהרות הוא מחמת הגשמים, [וכן דעת אבוה דשמואל, ואידך דשמואל], ולכן, כשיש גשמים בארץ ישראל, נהר פרת מתרבה, ומעיד על כך בבבל.

אבוה דשמואל עביד להו לבנאתיה מקוה ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי

< ביאור הסוגיה כפי שפירשה רש"י במסכת שבת [והוא הפירוש המובא בשמו בתוס' כאן].

שני מיני מקוואות נאמרו בתורה לטהר את הטמאים, (א) מעיין [=שנובעים ממנו מים]. (ב) בור שנאספו בו מים [מעצמם, כגון שירדו גשמים ונתאספו שם]. שנאמר, "אֵדָהּ (א) מֵעֵיָן (ב) וּבֹר מְקֻנָּה מֵיִם – הֲיָיָה טָהוֹר". [ורוב הטמאים נטהרים בשני המקוואות הללו, חוץ מן הזב, שטעון טבילה במים חיים דווקא, שנאמר "וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזֹּבּוֹ וְסָפַר לוֹ שְׁבַעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרִחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהַר", וטבילה בבור מקוה מים אינה עולה לו].

ויש חילוק בין מעיין למקוה, שמי המעיין מטהרים את הטמאים אף במקום הילוכם של המים שהם זוחלים, אולם מי מקוה, אינם מטהרים אלא במקום שנאספו שם המים, אבל הטובל בהם בדרך הילוכם, לא עלתה לו טבילה.

ולעניין מי הנהרות, כשרוב המים שבהם בא ממקור נביעת המעיין, הרי הם נידונים כמעיין, והטובל בהם בדרך הילוכם נטהר, אבל כשנוספו עליהם מי גשמים, ונתרבו מי הגשמים על מי הנהר, בטלו מי הנהר, והרי הוא נידון כמי מקוה, ומאחר שהמים הולכים, אין הטבילה מועילה.

ולפיכך, כשבנותיו של אבוה דשמואל היו טעונות טבילה בימי תשרי, היה מניח להם לטבול בנהר, כי בימי תשרי אין מי הנהר מרובים, ורובם באים ממקום נביעתו, ולכן אף על פי שהם זורמים, הטבילה עולה בהם, [וכשהיו טובלים בנהר, היה עושה להם מחצלות של קנים שיעמדו עליהן בתוך הנהר, כי יש בקרקעיתו טיט, ואם היו עומדות על הקרקע, הטיט היה נדבק בהן, וחוצץ בטבילה].

אבל כשהיו טעונות טבילה בימי ניסן, מאחר שמי הגשמים והשלגים של כל החורף מרובים ומרבים את מי הנהר, ויש לחוש שהם רוב המים שבנהר, ואם כן הנהר נידון כמי מקוה, לא היה מניח להן לטבול בנהר, כי מי מקוה זורמים אינם מטהרים, והיה מתקן להן מקוואות של מים עומדים, שיטבלו בהם.

< ביאור הסוגיה כפירוש ראשון של רש"י בסוגיתנו כאן.

זב וזבה טעונים טבילה במים חיים [=נובעים] דווקא, ולא מועילה להם טבילה בכל מי מקוה,

[=מים שנאספו למקום אחד כגון שירדו גשמים ובאו

לשם המים].

וכשבנותיו של אבוא דשמואל היו צריכות לטבול במים חיים [=נובעים] מחמת ספק זיבה.

בימי תשרי היה מניח להן לטבול בנהר, כי בימי תשרי אין מי הנהר מרובים, ורובם באים ממוקם נביעתו, ולכן הם נידונים כמים חיים המטהרים את הזב והזבה, [וכשהיו טובלים בנהר, היה עושה להם מחצלות של קנים שיעמדו עליהן בתוך הנהר, כי יש בקרקעיתו טיט, ואם היו עומדות על הקרקע, הטיט היה נדבק בהן, וחוצץ בטבילה].

אבל כשהיו טעונות טבילה בימי ניסן, מאחר שמי הגשמים מרובים ומרבים את מי הנהר, ויש לחוש שהם רוב המים שבנהר, ואם כן הנהר נידון כמי מקוה, ומי מקוה אינם מטהרים זב וזבה, ולכן לא היה מניח להן לטבול בנהר, והיה מתקן להן מקוואות של מי מעיין בלא ספק, שיטבלו בהם.

< ביאור הסוגיה כפירוש שני של רש"י בסוגיתנו כאן.

מי גשמים אינם כשרים לטבול כשנתאספו, אלא אם כן ירדו במקום אחד, וזחלו למקום אחר, ושם נאספו, אבל אם נטפו למקום זה ממש, נחשבים הם כמים שאובים.

וכשבנותיו של אבוא דשמואל היו צריכות לטבול במי מקוה מחמת טומאה.

בימי תשרי היה מניח להן לטבול בנהר, כי בימי תשרי אין הגשמים מרובים, ואם כן אפילו אם מעורבים בנהר מי גשמים, אין אלו גשמים שנטפו לתוכו, שדינם כשאובים, אלא מי גשמים שירדו במקום אחר, וזרמו לכאן, ולכן הם כשרים למקוה ומטהרים, [וכשהיו טובלים בנהר, היה עושה להם מחצלות של קנים שיעמדו עליהן בתוך הנהר, כי יש בקרקעיתו טיט, ואם היו עומדות על הקרקע, הטיט היה נדבק בהן, וחוצץ בטבילה].

אבל כשהיו טעונות טבילה בימי ניסן, מאחר שירדו גשמים רבים ישירות לתוך הנהר כאן, יש לחוש שהם מרובים, ומאחר שהנוטפים כאן נידונים כמים שאובים, הנהר נידון כמקוה מים שאובים, ואינו מטהר, ולכן לא היה מניח להן לטבול בנהר, והיה מתקן להן מקוואות כשרות, שיטבלו בהם.

על כל פנים, מתוך כל הפירושים מבואר, שלדעת אבוא דשמואל, כשמי הנהר מתרבים בניסן, ריבויים הוא מחמת מי הגשמים, ולא מחמת עצמם וזה כדעת רב לעיל, ולא כדעת שמואל שאמר שמי הנהר מתרבים מעצמם.

- וי"מ שכמו כן, כשאמר שמואל, שאין מי הנהרות מטהרים, אלא פרת בימי תשרי בלבד, חלק על דברי עצמו לעיל.

- וי"מ שכשאמר שמואל, שאין מי הנהרות מטהרים, אלא פרת בימי תשרי בלבד, חלק אף על דברי אביו, שכן אביו לא פסל את הנהרות אלא בימי ניסן, בסוף החורף, ונתרבו מי הנהר מגשמי כל החורף, ואילו שמואל פסל את הנהרות כל השנה חוץ מימי תשרי, אבל בכל החורף, וכמו כן אחר ניסן עד תשרי, הם פסולים, ורק בתשרי הם כשרים.

דף נ"ו

מקח ומתנה פטורים ממעשר

נאמר בתורה, "מִלְאָתָּךְ וְדַמְעָתָּךְ לֹא תֹאחַר בְּכוֹר בְּנִיךָ תִּתֶנּוּ לִי", וסמוך לו, "כִּן תַּעֲשֶׂה לְשָׂרְךָ לְצֹאֲנֶךָ שְׁבַעַת יָמִים יִהְיֶה עִם אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִּתְּנוּ לִי", ולמדנו מכאן, שיש דבר, שבו דין מעשר שור וצאן, שווה לדין בן בכור, והוא, שכשם שאין דין פדיון בכור אלא בבן הנולד לו, כך אין חיוב מעשר בהמה אלא בבהמות הנולדות אצלו, אבל בהמות שקנה, או בהמות שקיבל במתנה, אין מעשרם.

ואף שלכאורה משמעות הכתוב "כִּן תַּעֲשֶׂה לְשָׂרְךָ לְצֹאֲנֶךָ", היא לעניין זה, שכשם שבן בכור טעון פדיון, כך בכור שור וצאן מתקדש, ואין הכתוב מדבר במעשר בהמה, מכל מקום, מתוך שנאמר, "כִּן תַּעֲשֶׂה", על כרחך כוונת הכתוב לבהמות שיש בהן עשייה, ואם כן, אין הכוונה לבכורות, שקדושים משעת לידה בלא עשייה, אלא למעשר בהמה, שמתקדש על ידי עשייה, כלומר על ידי העישור.

ואף שיש בהמות נוספות שמתקדשות על ידי עשייה, כחטאת ואשם, ועולה ושלמים, שמתקדשות על ידי שמקדישים אותן, על כרחך כוונת הכתוב למעשר בהמה, ולא לכל אלו.

כי מסתבר שהכתוב מדבר בבהמת קדשים שדומה לבן בכור, ואם כן אין הכתוב מדבר בחטאת ואשם הבאים על חטא, שאינם דומים לחיוב פדיון שהוא בלא שום חטא. וכמו כן, אין הכתוב מדבר בעולה ושלמים הבאים על ידי נדר ונדבה, שאינם דומים לחיוב פדיון, שאינו בא בנדר ונדבה, אלא הוא חובה. וכמו כן אין הכתוב מדבר בעולת ראיה, שהיא חובה שיש לה זמן קבוע בכל רגל, שאינה דומה לחיוב פדיון, שאין לו זמן קבוע, אלא כשנולד הוא מתקדש.

ומכל מקום, אף שנתבאר, שבהמה שקנה או

קיבל במתנה פטורה מן המעשר, אין זה אלא כשנקנית או נתקבלה במתנה אחר שכבר נתחייבה במעשר, כלומר אחר שנולדה, שנאמר "תַעֲשֶׂה", כלומר, רק בשעת העשיה, שהיא שעת החיוב במעשר, כלומר כשכבר נולדו, הקניין והמתנה מפקיעים את חיוב המעשר, אבל הקונה או מקבל במתנה עוברים במעי אמן, כשעדיין לא נתחייבו במעשר, כשנולדו, נולדו ברשותו, ואינם נפטרים מן המעשר מחמת הקניין והמתנה של קודם הלידה.

- ומה שאמרנו, שקניין ומתנה שלאחר הלידה פוטרים את הבהמה מן המעשר, הוא כדעת רבי שמעון בן יהודה, האומר, שמיד משעת הלידה, הבהמה ראויה להתעשר.

- אבל לדעת חכמים, כל זמן שהבהמה אינה ראויה להקרבה, אינה ראויה להתעשר, [שנאמר "שְׁבַעַת יָמִים יִהְיֶה עִם אָמוּ בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִתְּנוּ לִי"], ורק כשתהא בת שמונה ימים, ותהא ראויה להקרבה, אז תהא ראויה להתעשר, ואם כן, מאחר שכל שבעה ימים ראשונים הבהמה אינה ראויה להתעשר, הקניין והמתנה של אותם ימים אינם נחשבים כקניין ומתנה של זמן העשיה, ואינם פוטרים מן המעשר, ורק מיום שמיני והלאה, הקניין והמתנה פוטרים מן המעשר.

אתנן זונה האסור בהקרבה

נאמר בתורה, "לא תביא אתנן זונה ומחיר פֶּלֶב בַּיִת ה' אֶלְקִיךָ לְכָל נֶדֶר כִּי תוֹעֵבֶת ה' אֶלְקִיךָ גַם שְׁנִיהֶם", ולדעת אביי, זונה האמורה בכתוב הזה, היא זו שאינה בת קידושין לבועל, שנאמר בעניין "תוֹעֵבֶת ה' אֶלְקִיךָ", וכן נאמר בעניין העריות, "וְאֵת זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁפָּכֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הוּא", ויש ללמוד מכאן, שכשם שהעריות אינם בנות קידושין לבועל, כך זונה האמורה כאן, היא זו שאינה בת קידושין לבועל, כגון זונה גויה, [או זונה שהיא ערוה], אבל זונה ישראלית שראויה להתקדש לבועל, אינה נחשבת כזונה לעניין זה, ואתנן שקיבלה ממנו, מותר בהקרבה לגבוה.

ואם כן, אתנן זונה האסור בהקרבה לישראל, הוא אתנן שישראל נתן לזונה גויה באתננה, וחזר ולקחה ממנה.

וכמו כן, אתנן זונה שנכנס לדיר להתעשר, [אלא שאם יצא עשירי אינו קרב], הוא אתנן שישראל נתן לזונה גויה בעודו במעי אמו, וחזר ולקחה ממנה בעודו במעי אמו, ונמצא שנולד אצל ישראל, ובכך נתחייב במעשר, ולא נפטר מחמת קניין או מתנה אחר שנולד. [והוא הדין כשנתן אתנן במעי אמו לזונה ישראלית שהיא ערוה, ונולד ברשותה, שהוא נכנס להתעשר אצלה].

זונה שכהן לוקה על בעילתה

נאמר לכהנים, "אִשָּׁה זֶנְהָ וְחִלָּה לֹא יִקְחוּ". ולדעת אביי, זונה האמורה בכתוב הזה, [שהכהן לוקה על בעילתה], היא זונה ישראלית, שנאמר בעניין, "וְלֹא יִחַלֵּל זָרְעוֹ בְּעַמּוּיוֹ", ללמד, שאין הכתוב מדבר אלא בישראלית, שבנה נחשב זרעו של הבועל, וכשתהא אסורה לו, נמצא זרעו מתחלל, אבל כשהיא גויה, בנה מתייחס אחריה ולא אחר הבועל, ונמצא שאין הבועל מחלל זרעו, כי אין זה זרעו, ואם כן בזה לא דיבר הכתוב.

חיוב מעשר בבהמת שותפים

נאמר "כֹּל פֶּטֶר רְחֵם לְכָל בְּשָׂר אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לֵה' בְּאֲדָם וּבְבַהֲמָה יִהְיֶה לָךְ אֵד פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאֲדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַסְּמָאָה תִּפְדֶּה", ודרשו חכמים את הכתוב לעניין מעשר בהמה.

"יִהְיֶה לָךְ" כלומר לאחד, ולא לשותפים, ומכאן, שאין חיוב מעשר בהמה אלא בבהמות ששייכות לאדם אחד, אבל בהמות השייכות לשותפים פטורות ממעשר. וכל זה, בשותפות הבאה מכח שנים שנשתתפו.

אבל יורשים שירשו בהמות מאביהם, ולא חילקום ביניהם, אלא הניחו אותן יחד כברשות אביהם, [=תפיסת הבית], אף שהבהמות שייכות לכל היורשים בשותפות, נחשבות הן כשייכות לאדם אחד, כמו שהיו בחיי האב, וחיובות במעשר, שנאמר "יִהְיֶה לָךְ", לרבות בהמות שותפות כאלו.

וכל זה כשמעולם לא חלקו את הבהמות, אבל אם חלקום, אף אם אחר כך חזרו ונשתתפו, מעתה אינם אלא כשאר שותפים, ובהמתם פטורה מהמעשר.

ואף שהכתוב הנ"ל אינו מדבר במעשר בהמה, אלא בבכור בהמה, על כרחך הדרשה המלמדת ששותפים פטורים, אינה מדברת בבכור, כי נאמר, "וּבְכֹלֹת בְּקָרְכָם וְצֹאנָכֶם", ללמד שבכור השותפים מתקדש, ואם כן, כשלמדה תורה על דבר של שותפים שאינו מתקדש, לא דברה בבכור, אלא במעשר בהמה.

חיוב קלבון של מחצית השקל

כל המביא מחצית השקל לתרומת הלשכה בכל שנה, צריך להוסיף לו מעה קטנה לקלבון, [י"מ שקלבון הוא לשון הכרע, שיש לתת מעט יותר

ממחצית השקל. וי"מ מאחר שאין כל חצאי השקלים שווים, אלא אחד חסר מעט ואחד יתר מעט, ושמא אותו חצי שקל חסר מעט, לכן יש להוסיף עליו מעה קטנה, שיהיה ודאי חצי שקל].

וכשנים מביאים יחד שקל שלם, חצי לכל אחד, צריכים להוסיף לו שני קלבונות, קלבון אחד לכל אחד.

וכל זה כשאדם מביא עבור עצמו, אבל המביא עבור אחרים אינו צריך להוסיף למחצית השקל את הקלבון, ובכלל זה כשאדם מביא עבור בניו כי אינו חייב להביא עבורם.

וכשמת אדם והניח כמה בנים, ולא חילקו בניו את נכסיו, ומביאים את מחצית השקל מירושה, פטורים מהקלבון כאילו אביהם מביא עבורם.

אבל אם כבר חלקו את הנכסים, אף אם חזרו אחר כך ונשתתפו, מעתה הם כשאר בני אדם שנעשו שותפים, שאינם נפטרים מהקלבון, אף כשמביאים שקל שלם ביחד, ועליהם להוסיף קלבון לכל אחד.

חיוב מעשר לעומת חיוב

קלבון אצל יורשים שותפים

לא חלקו בהמות	חלקו בהמות [וחזרו ונשתתפו]	
מאחר שחלקו את הכספים חייבים בקלבון.	מאחר שחלקו את הכספים, חייבים בקלבון.	חלקו כספים
ומאחר שלא חלקו את הבהמות חייבים במעשר בהמה.	ומאחר שחלקו את הבהמות, כשחזרו ונשתתפו, פטורים ממעשר בהמה.	[אף אם חזרו ונשתתפו]
מאחר שלא חלקו את הכספים, מן פטורים הקלבון.	מאחר שלא חלקו את הכספים, פטורים מהקלבון.	לא חלקו כספים
ומאחר שלא חלקו את הבהמות, חייבים במעשר בהמה.	ומאחר שחלקו את הבהמות, כשחזרו ונשתתפו, פטורים מהמעשר.	

יורשים שחלקו בהמות בשווה ממש

נתבאר שכשירשים חלקו בהמות אביהם, מיד בטלה מהם שם ירושה, ומעתה אף אם חזרו ונשתתפו, אין הבהמות נידונות כבהמות של תפיסת הבית, החייבות במעשר בהמה, אלא הן פטורות ממעשר, ככל בהמות של שותפים.

ולדעת רב ענן ורבי אלעזר – לא נאמר דין זה, אלא כשהיתה החלוקה לפי שווי הבהמות, כגון שזה נטל גדיים השווים כך וכך, וזה נטל תיישים השווים כמותם, או שזה נטל עשרה קטנים השווים כך וכך, וזה נטל תשעה גדולים השווים כמותם, שעל חלוקה זו אין לומר שכל אחד נטל מה שירש, כי ודאי ירשו בשווה חצי מכל דבר, ואם כן כשחלקו לפי השווי ולא בשווה בכל, הרי הם כמוכרים זה לזה את חלקם, ואינם נוטלים כירשים אלא כלקוחות, ולפיכך, אף כשחזרו ונשתתפו, הרי הם כמשתתפים בבהמות שקנו, ודינם כשאר שותפים, שבהמותיהם פטורות. אבל כשחלקו בשווה ממש, שחלקו את הגדיים בשווה, חצי לזה וחצי לזה, וכן חלקו את התיישים בשווה, חצי לזה וחצי לזה, יש לומר, שכל אחד נוטל חלקו כירוש, כי מתברר שזה היה החלק הראוי לו מתחילה, ולא בטל שם ירושה מחלקו של כל אחד, ואם כן, כשחזרו ונשתתפו, חזר הדבר לקדמותו, להיות שותפותם כתפוסת הבית, ובהמותיהם חייבות במעשר.

ולדעת רב נחמן ורבי יוחנן – אף כשחלקו מתחילה בשווה, חצי מכל דבר, אין זה נחשב שכל אחד נטל חלקו כירוש, כי אין ברירה, ולעולם יש להסתפק שמא החלק שביד אחיו היה ראוי לו, ואם כן מה שבא לידו נחשב כאילו קנה מאחיו תחת חלקו, ואם כן, לעולם הם נחשבים כמוכרים זה לזה את חלקם, ואינם נוטלים כירשים אלא כלקוחות, ולפיכך, אף כשחזרו ונשתתפו, הרי הם כמשתתפים בבהמות שקנו, ודינם כשאר שותפים, שבהמותיהם פטורות ממעשר.

דף נ"ז

ואף שכבר למדנו [בדף נ"ב], שלדעת רבי יוחנן, אין ברירה, והאחים החולקים את הירושה נידונים כלקוחות, ולכן החלוקה בטילה ביובל כדין מכר שחוזר ביובל לבעלים.

מכל מקום, הוצרך רבי יוחנן ללמד דין זה גם לעניין חזרת יובל, וגם לעניין חיוב מעשר בהמה.

שכן אם היה אומר זאת לעניין מעשר בהמה, היה מקום לומר, שרק לעניין מעשר בהמה החשיב את האחים כלקוחות שנשתתפו, לפוטרים ממעשר, כי מעשר בהמה הוקש לבכור אדם, שאין חיובו אלא בנולד אצלו, ואם כן יש מקום לומר, שכמו כן, מעשר בהמה אינו חייב אלא בנולד אצלו.

ואם היה אומר זאת לעניין חזרת יובל, היה

מקום לומר, שרק לעניין חזרת יובל החשיב את האחים כלקוחות, כי יש בכך חומרא, שתחזור החלוקה ביובל. אי"נ יש סברא להחזיר הדבר כמו שהיה בתחילה.

שותפים שחלקו עשרה טלאים

כנגד תשעה טלאים וכלב

שנים שהיו שותפים בתשעה עשר טלאים וכלב אחד, וחלקו אותם, זה נטל עשרה טלאים, וזה נטל תשעה טלאים וכלב.

לדברי הכל, כל הטלאים שעם הכלב מותרים להקרבה, כי לא נתקבלו כנגד כלב, ולכן אינם נחשבים מחיר כלב, האסור בהקרבה מהכתוב, "לא תביא אֶתֶנּוּ זֹנֶה וּמַחִיר כָּלֵב בֵּית ה' אֶלְקִיךָ לְכָל נֶדֶר כִּי תִעָבֵת ה' אֶלְקִיךָ גַם שְׂנִיָּהֶם".

ולעניין הטלאים שכנגד הכלב נחלקו חכמים.

לדעת האומרים אין ברירה – לעולם אין לומר על טלה מסוים שהוא מבורר להיות כנגד הכלב, כי אין ברירה, ולעולם יש להסתפק בכל הטלאים שמא זה הוא תמורת הכלב, ולכן כל הטלאים אסורים בהקרבה.

ולדעת האומרים יש ברירה – אם כל הטלאים והכלב שווים זה לזה, ניתן להחליט על טלה אחד שכנגד הכלב, שהוא ניתן תמורת הכלב, כי יש ברירה, והוא לבדו נחשב מחיר כלב האסור בהקרבה, וכל שאר הטלאים שעמו מותרים.

אבל כשהטלאים שכנגד הכלב אינם שווים כמו הכלב, אלא פחות ממנו, כגון שכל קבוצה שווה 19 זוז, הקבוצה שכולה טלאים, יש בה תשעה שכל אחד שווה 2 זוז, וטלה עשירי השווה זוז 1, ותשעת הטלאים שעם הכלב, כל אחד שווה זוז 1, והכלב שווה 10 זוז.

ולדעת האומרים יש ברירה – אם כל הטלאים והכלב שווים זה לזה, ניתן להחליט על טלה אחד שכנגד הכלב, שהוא ניתן תמורת הכלב, כי יש ברירה, והוא לבדו נחשב מחיר כלב האסור בהקרבה, וכל שאר הטלאים שעמו מותרים.

אבל כשהטלאים שכנגד הכלב אינם שווים כמו הכלב, אלא פחות ממנו, כגון שכל קבוצה שווה 19 זוז, הקבוצה שכולה טלאים, יש בה תשעה שכל אחד שווה 2 זוז, וטלה עשירי השווה זוז 1, ותשעת הטלאים שעם הכלב, כל אחד שווה זוז 1, והכלב שווה 10 זוז.

קבוצה	טלה	טלה	טלה	טלה	טלה	טלה	טלה	טלה	טלה	טלה	קבוצה
= א	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	19
קבוצה	כלב	טלה	טלה	טלה	טלה	טלה	טלה	טלה	טלה	טלה	19 = ב
	10	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

בזה הכל מודים, שכל הטלאים אסורים, מאחר שאין טלה אחד ששווה כולו כנגד הכלב להיחשב לבדו מחיר כלב, אין לומר שרק חלק מהטלאים יהיו מחיר כלב, [כגון חמשה טלאים השווים 2 זוז], אלא מחיר הכלב מחולק על פני כל הטלאים, [זוז 1 מכל טלה], וכל אחד מהטלאים שכנגד הכלב נפסל להקרבה, כי חלק ממנו הוא מחיר כלב.

בהמות פסולות להקרבה

א. כלאים [=בן רחל ותיש].

בעניין הבהמות הראויות לקרבן נאמר, "שור או קֶשֶׁב", להוציא את הכלאים, ומכאן שהכלאים פסולים לקרבן.

ב. נדמה [=בן כבש ורחל הדומה לתיש].

בעניין הבהמות הראויות לקרבן נאמר, "או עז", להוציא את הנדמה, ומכאן שהנדמה פסול לקרבן.

ג. יוצא דופן [=שלא נולד כדרכו, אלא דרך דופן הרחם יצא על ידי שנקרעה].

בעניין הבהמות הראויות לקרבן נאמר, "כי יִנָּלֵד", להוציא יוצא דופן, שלא נולד כדרכו, ומכאן שיוצא דופן פסול לקרבן. [וזה כדעת רבי עקיבא, אולם לדעת רבי יהושע, יוצא דופן נחשב כוולד גמור אף לעניין קדשים].

ד. מחוסר זמן [=שבעה ימים ראשונים משנולד].

בעניין הבהמות הראויות לקרבן נאמר, "וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבָּן אֲשֶׁה לָהּ", ללמד, שכל שבעה ימים ראשונים משנולד, הוא פסול לקרבן, אף אם אמו קיימת.

ה. יתום [=שמתה אמו בשעת לידה].

בעניין הבהמות הראויות לקרבן נאמר, "תַּחַת אִמּוֹ", להוציא יתום, שלא היה תחת אמו שעה אחת, ומכאן שיתום פסול לקרבן.

>עד כאן הפסולים הלמדים מתוך הכתוב, "שור או קֶשֶׁב או עז כי יִנָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבָּן אֲשֶׁה לָהּ" <

ו. טריפה.

נאמר בעניין הבהמות הראויות להקרבה "תַּחַת אִמּוֹ", וכן נאמר בעניין מעשר בהמה, "וְכָל מַעְשֵׂר בָּקָר וְצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לָהּ", ומכאן יש ללמוד בגזרה שווה, שכשם שהטרפה אינה נכנסת להתעשר למעשר בהמה, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], כך הטרפה אינה ראויה להקרבה לשום קרבן.

ז-ח-ט-י. רובע ונרבע נעבד ומוקצה.

נאמר בעניין הקרבנות "דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָּן לָהּ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבָּנְכֶם", והרי כאן שלושה מיעוטים (א) "מִן הַבְּהֵמָה" להוציא את הרובע ואת הנרבע. (ב) "מִן הַבָּקָר" להוציא את הנעבד [שעבד את הבהמה עצמה כגון שניסך לה בין קרניה]. (ג) "וּמִן הַצֹּאן" להוציא את המוקצה [שהפרישוהו להקריבו לעבודה זרה].

נאמר "לא תביא אתנן זונה ומחיר כֶּלֶב בֵּית ה' אֶלְקִיף לְכָל נֶדֶר פִּי תוֹעֵבֵת ה' אֶלְקִיף גַּם שְׁנִיָּהִם", ומכאן שאתנן זונה ומחיר כלב אסורים בהקרבה.

יג-יד. טומטום ואנדרוגינוס.

י"א שאינם קרבים, כי הם ספק זכר ספק נקבה. וי"א שאינם קרבים, כי אינם לא זכר ולא נקבה, ולעניין הקרבה לא הוכשרו אלא או זכר או נקבה. [נדין טומטום ואנדרוגינוס, נתבאר בהרחבה בסוף פרק על אלו מומין, בדפים מ"א מ"ב].

טו. בעל מום.

נאמרו כמה כתובים, ללמד על כך, שבהמה בעלת מום פסולה להקרבה, [והובאו הכתובים בתחילת פרק על אלו מומין].

בהמות הפטורות ממעשר

לעיל נמנו בהמות הפסולות להקרבה, ולהלן יתבאר, שחלקן אינן ראויות גם להתעשר, וחלקן נכנסות לדיר להתעשר, [אלא שאם הן יוצאות בעשירי, אינן קרבות, אלא נאכלות לבעלים בכל מקום].

שתיים מתוך המנויות לעיל לעניין קרבנות, דינן מפורש לעניין מעשר.

(ו) **טרפה אינה נכנסת לדיר להתעשר כלל, שנאמר** בעניין מעשר בהמה, "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט", **להוציא טרפה**, [כגון נחתך רגלה מן הארכובה ולמעלה], שאינה יכולה לעבור, ואינה נכנסת להתעשר.

(טו) **בעלת מום נכנסת לדיר להתעשר, שנאמר** בעניין מעשר בהמה, "לֹא יִבְקֹר בֵּין טוֹב לְרָע", ללמד, שאפילו יצא עשירי בעל מום, הרי זה מעשר, ואם כן בעל מום נכנס לדיר להתעשר.

ומשאר המנויות לעיל לעניין קרבנות שהן פסולות להקרבה, כל המנויות להלן, אינן נכנסות גם להתעשר: (א) **כלאים**. (ב) **נדמה**. (ג) **יוצא דופן**. (ד) **מחוסר זמן**. (ה) **יתום**. שכל אלו למדים בגזרה שווה, שנאמר לעניין פסולי הקרבנות "תַּחַת אֲמוֹ", וכמו כן נאמר לעניין מעשר בהמה "תַּחַת הַשֶּׁבֶט", ויש ללמוד מכאן, שכשם שכל אלו פסולים לקרבן, כך אינם בכלל מעשר בהמה.

וזה **כדעת משנתנו וכדעת רבי עקיבא, אולם לדעת רבי יהושע, רק (א) כלאים (ו) וטרפה, אינן נכנסים לדיר להתעשר, אבל (ג) יוצא דופן (ד) ומחוסר זמן (ה) ויתום, נכנסים לדיר להתעשר.**

(ג) יוצא דופן נכנס לדיר להתעשר, כי לדעתו הוא נחשב כוולד גמור אף לעניין קדשים, כפי שנתבאר לעיל. (ד) מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר, כדעת רבי שמעון בן יהודה, המבוארת לעיל בדף כ"א.

(ה) יתום נכנס לדיר להתעשר, ובלבד שהיה העור של אמו קיים בשעת הלידה, שמפשיטים אותו ממנה, ומלבישים בו את הוולד, ומתחמם בו כאילו אמו קיימת.

וכל שאר המנויים לעיל שהם פסולים להקרבה, לדברי הכל ראויים הם להתעשר, כי לעניין פסולי הקרבנות נאמר, "כִּי מִשְׁחָתָם בָּהֶם מוֹם בָּם לֹא יִרְצוּ לָכֶם", ושנה רבי ישמעאל, שכל מקום שנאמר בו לשון השחתה, הרי זה כולל דבר ערוה ודבר עבודה זרה, ובא הכתוב ללמד, שכל מקום שהמום פוסל, "מום בָּם לֹא יִרְצוּ לָכֶם", גם דבר ערוה ועבודה זרה פוסלים, "כִּי מִשְׁחָתָם בָּהֶם", אבל מקום שהמום אינו פוסל, כמעשר בהמה, גם דבר ערוה ועבודה זרה אינם פוסלים, ולכן (ז) **רובע (ח) ונרבע (יא) ואתנן**, נכנסים לדיר להתעשר, כי כל אלו נחשבים כדבר ערוה, וכמו כן (יב) **מחיר כלב שהוקש לאתנן זונה, וכן (ט) נעבד (י) ומוקצה נכנסים לדיר להתעשר, כי נחשבים כדבר עבודה זרה.**

ולעניין (יג) טומטום (יד) ואנדרוגינוס נחלקו חכמים – לדעת תנא קמא, שהסיבה שטומטום ואנדרוגינוס פסולים לרוב הקרבנות היא, כי הם ספק זכר ספק נקבה, וברוב הקרבנות יש להביא זכר או נקבה, אבל לעניין מעשר מאחר שגם זכרים וגם נקבות מתעשרים ממה נפשך גם

טומטום ואנדרוגינוס מתעשרים. ולדעת רבי שמעון בן יהודה, הסיבה שטומטום ואנדרוגינוס פסולים לקרבנות, כי אינם לא זכר ולא נקבה, ולקרבנות לא הוכשרו אלא זכרים או נקבות, ומאחר שנפסלו לקרבן, יש ללמוד בגזרה שווה הני"ל, שכמו כן אינם נכנסים לדיר להתעשר.

עדויות שהעיד רבי ישמעאל בן

סתריאל מערקת לבינה לפני רבי

עדות א. במקומו, כשהבהמה מתה מחמת לידה, מפשיטים אותה את עורה, ומלבישים את הוולד בעורה, כדי שיתחמם, ועל ידי זה מתקיים.

[ואמר רבי שבזה נתגלה טעמו של רבי יהושע שאמר שאם העור קיים אף על פי שמתה האם אין הוולד נחשב יתום].

עדות ב. חזרת שבמקומו, יש לו ששים רבוא של קליפות קטנות של עלים, שכל אחת נראית כבשר של בית המסס.

עדות ג. ארזים שבמקומו רחבים מאוד, ופעם אחת נפל ארז אחד כזה על צדו, ועברו עליו שש עשרה קרונות זה בצד זה.

עדות ד. פעם אחת נפלה ביצת בר יוכנ, ונשברה, ובחלבון וחלמון שיצא מתוכה, טיבעה ששים כרכים, ושברה שלוש מאות ארזים. [והיתה זו ביצה מוזרת, שאינה עתידה לעשות אפרוח, כי אם היתה עתידה לעשות וולד, לא היה העוף מטיל אותה, שנאמר, "כִּנְף רְנָנִים נֶעְלָסָה", ודרשו זאת בלשון נוטריקון, נושא עולה ונתחטא]ה"א מתחלף בחי"ת], שהעוף הזה נושא ביצתו במעיו, ועולה למעלה לקינו, ומחטא [=מוריד] את ביצתו בקינו, שאינו מטיל ביצתו, עד שיעלה לקן המיוחד לו].

דפים נ"ז-נ"ח

מתי ראש השנה למעשר בהמה

כבר נתבאר בדף נ"ג, שבהמות של שתי שנים, [=חדש וישן], אינן מצטרפות למעשר, ויש לעשר וולדות של כל שנה בפני עצמם. ונחלקו חכמים מתי מתחילה שנה חדשה למעשר בהמה.

לדעת רבי אלעזר ורבי שמעון – ראש השנה למעשר בהמה הוא באחד בתשרי. [ולכאורה גם דעת רבי עקיבא כן].

ולדעת רבי מאיר – ראש השנה למעשר בהמה הוא באחד באלול.

[ולא נתבארו טעמי מחלוקתם בסוגיתנו אלא במסכת ראש השנה, ולפיכך הבאתי לכאן את לשון הרע"ב שביאר מחלוקתם:

ורבי אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי. כיון דאתקש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן ראש השנה שלו תשרי, אף מעשר בהמה ראש השנה שלו תשרי ... ותנא קמא [=רבי מאיר] סבר, כיון דאתקש מעשר בהמה למעשר דגן, דכתיב עשר תעשר, מה דגן סמוך לגמרו עישורו, שהרי ראש השנה שלו תשרי, והוא סמוך לגמרו, שכל ימות [החמה] עומד בגורן להתיבש, אף מעשר בהמה נמי, סמוך לגמרו עישורו, דהיינו אחד באלול, שהבהמות יולדות באב, שאז נגמר זמן עיבורן, דהכי ילפינן מקרא. דכתיב "לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר", אימתי לבשו כרים הצאן, כלומר שמתלבשות מהזכרים העולים עליהם ומתעברות, בזמן שהעמקים יעטפו בר, דהיינו באדר, שהזריעה צומחת וניכרת יפה. ויולדות באב, דזמן עיבורה של בהמה דקה חמישה חדשים. הלכך ראש השנה של מעשר בהמה, באחד באלול סמוך לגמרו. [ע"כ לשון הרע"ב במסכת ראש השנה].

ובן עזאי אמר – הואיל והללו אומרים כך, והללו אומרים כך, ואין להכריע כמי ההלכה, מספק כל הנולדים באלול מתעשרים לעצמם. [לא מתעשרים עם הנולדים באב שלפני אלול שמא באחד באלול ראש השנה ולא מתעשרים עם הנולדים בתשרי שלאחר אלול שמא באחד בתשרי ראש השנה]. [ומבואר בגמרא, שאם הדבר היה תלוי בסברא, ודאי היה בן עזאי מכריע ביניהם, שהרי אמר על עצמו, כל חכמי ישראל דומים עלי כקליפת השום, חוץ מן הקרח הזה, ואם כן היה חכם גדול, והסיבה שבמחלוקת זו לא הכריע בין החכמים, כי כל אחד מהם אמר דבריו מפי השמועה, מפי חגי זכריה ומלאכי].

שלוש גרנות למעשר בהמה

מדין תורה, אף שכל אדם מצווה לעשר את עדרו, אין זו אלא מצווה בעלמא, אבל אין המעשר מעכב את היתר הבהמות, והרוצה לאכול ולמכור בהמות קודם שיעשר, הרשות בידו, אלא שכשמעשר, העשירי קדוש להיות מעשר.

וכל זה מדין תורה, אבל חכמים תקנו שלושה זמנים, שבהגיעם, לכתחילה אסור אדם לשחוט בהמותיו עד שיעשרם, [ונקראו זמנים הללו גרנות כי הזמנים הללו אוסרים את הבהמות, כגורן שאוסר את התבואה עד שיעשרוה].

והסיבה שתיקנו שלושה זמנים, ולא תקנו זמן אחד, כי יש בהמות שמקדימות ללדת, ויש בהמות שמאחרות, ויש שמאחרות יותר, ולפיכך תקנו שלושה זמנים, זמן אחד לכל קבוצת בהמות.

ואף שקודם הגורן רשאי אדם לשחוט בהמות בלא לעשר, מאחר שהמעשר הוא מצווה שאין בה הפסד, שהרי המעשר ניתן לבעלים, הכל רגילים שלא לשחוט בהמותיהם עד שיעשרו, ומאחר שהרגילות היא שאין אדם מעשר בהמותיו עד שיגיע הגורן, כדי לאסוף יחד את כל הבהמות הנאסרות לו, להתיר כולן יחד, הדרך היא, שעד זמן הגורן, אין רגילים למכור בהמות, ולאחר הגורן, כשכל אחד עישר בהמותיו, רגילים למכור בהמות, והבהמות מצויות.

ומאחר שהגורן הוא זמן שיהיו הבהמות מצויות להימכר, תקנו חכמים את כל אחד מהגרנות, סמוך לכל אחד מהרגלים, [פסח, עצרת, שבועות], בזמן שרגילים להתכונן להם, ויהיו בהמות מצויות לעולי רגלים.

ולהלן יתבאר בעזה"י, מתי תקנו חכמים את שלושת הגרנות.

א. זמן הגורן הראשון הוא הגורן הסמוך לפסח.

לדעת רבי עקיבא – הגורן הראשון הוא בפרוס הפסח, כלומר, חמישה עשר יום קודם הפסח, [שהוא היום האחרון של חודש אדר הסמוך

לניסן, אלא מאחר שלדעת רבי עקיבא, אדר הסמוך לניסן, פעמים יש בו עשרים ותשעה יום, ופעמים יש בו שלושים יום, לא נקט את התאריך, אלא אמר פרוס הפסח]. [פרוס הוא מלשון פרוסה כלומר חצי מהזמן והכוונה לחצי מהזמן שרגילים לדרוש בהלכות הפסח שלדעת רבי עקיבא הוא שלושים יום] וזהו הזמן שבני אדם יתחילו לקנות בהמות לפסח ומחמת הגורן יהיו מצויות להם בהמות.

וכמו כן לדעת בן עזאי – הגורן הראשון הוא בפרוס הפסח, כלומר חמישה עשר יום קודם הפסח, שהוא היום האחרון של חודש אדר, אלא מאחר שלדעת בן עזאי, אדר הסמוך לניסן, לעולם יש בו עשרים ותשעה יום, נקט את התאריך הזה, כלומר **עשרים ותשעה באדר**.

ולדעת רבי אלעזר ורבי שמעון – אין רגילים לדרוש בהלכות הפסח אלא שתי שבועות קודם הפסח, כלומר **ארבעה עשר יום קודם הפסח, שהוא אחד בניסן**, ולכן אין לעשות את הגורן הראשון, אלא באחד בניסן.

ב. זמן הגורן השני הוא הגורן הסמוך לעצרת.

לדעת רבי עקיבא – כשם שהגורן הראשון הוא בפרוס הפסח, כך הגורן השני הוא בפרוס העצרת כלומר, **חמישה עשר יום קודם עצרת**.

ולדעת בן עזאי ורבי אלעזר ורבי שמעון – מאחר שמניסן ועד עצרת אין הזמן מרובה, ומהגורן האחרון עדיין לא נולדו בהמות מרובות, אם יהיה הגורן שסמוך לעצרת חמישה עשר יום או ארבעה עשר יום קודם עצרת, בימים מועטים ימכרו כל הבהמות המועטות, וסמוך לעצרת ממש לא יהיו בהמות מצויות לעולי רגלים, ולפיכך, גורן זה יש להסמיכה יותר לעצרת, ולכן אמרו שגורן זה תהיה **באחד בסיון**.

ג. זמן הגורן שלישי הוא הגורן הסמוך לחג

הסוכות.

לדעת רבי עקיבא – כשם שהגורן הראשון הוא בפרוס הפסח, והגורן השני הוא בפרוס העצרת, כך הגורן השלישי הוא בפרוס חג הסוכות, כלומר, **חמישה עשר יום קודם החג**. [הוא היום האחרון של חודש אלול כלומר עשרים ותשעה באלול].

וכמו כן לדעת רבי אלעזר ורבי שמעון – אף שלדעתם היה ראוי לקבוע את הגורן הזה ארבעה עשר יום קודם החג, מאחר שיום זה הוא יום טוב של ראש השנה, ואי אפשר לעשר בו, כי זה שמעשר צובע את היוצא עשירי, ואסור לצבוע ביום טוב של ראש השנה, לכן אמרו, שגורן זה יהיה יום אחד קודם, הוא **יום עשרים ותשעה באלול**. וטעם נוסף הוא, כי אחד בתשרי הוא תחילת שנה חדשה למעשרות, ויש לעשות לדבר היכר, לקבוע את הגורן של בהמות שנה שעברה, קודם תחילת שנה זו.

וכל זה כדעת האומרים, ששנת מעשר בהמה מסתיימת באחד בתשרי, **אבל לדעת רבי מאיר, מאחר ששנת מעשר בהמה מסתיימת באחד באלול, על כרחך יהיה הגורן בסוף שנת המעשר, כלומר בעשרים ותשעה באב**.

וכמו כן לדעת בן עזאי – מאחר שמחמת הספק, האלולים מתעשרים לעצמם, ואין לעשר את הנולדים באב עם הנולדים באלול, על כרחך יהיה הגורן השלישי **בעשרים ותשעה באב**, ואף שכשחודש אב הוא שלושים יום, ניתן לקבוע את הגורן גם ביום שלושים של אב, מכל מקום, מאחר שפעמים אין בחודש אב אלא עשרים ותשעה יום, קבעו את הגורן לעשרים ותשעה באב.

בהמות של שתי גרנות מצטרפים

לעיל נתבאר, שבהמות של שתי שנים [=חדש

וישן], אין מצטרפים להתעשר יחד.

אולם כל זה בבהמות של שתי שנים, אבל בהמות של שנה אחת, אף אלו הנולדים בשתי גרנות שונים, כגון מקצתם קודם פרוס הפסח, ומקצתם אחר העצרת, מצטרפים כולם להתעשר יחד.

[ומסתבר, שמצטרפים אף אלו שעבר עליהם הגורן, ונתחייבו במעשר, עם אלו שעדיין לא עבר עליהם הגורן, כי מהתורה כולם שווים להתעשר].

נולדו לו חמישה באב וחמישה

באלול וחמישה בתשרי

לעיל נתבאר שלדעת בן עזאי יש להסתפק עם ראש השנה למעשר הוא באחד באלול או באחד בתשרי ואם כן כשנולדו לו חמישה באב וחמישה באלול וחמישה בתשרי אותם חמישה שנולדו באלול מצטרפים עם חמשה מהאחרים שכן אם ראש השנה למעשר הוא באחד בתשרי הם מצטרפים עם הנולדים באב ואם ראש השנה למעשר הוא באחד באלול הם מצטרפים עם הנולדים בתשרי.

ולפיכך, **לדברי רבא, לדעת בן עזאי, יכניס את כולם לדיר אחד, וייטול אחד מן האלולים למעשר, וממה נפשך הוא מעשר, וכל השאר פטורים, שכן אלו שמצטרפים עמו, נפטרו מחמתו, ואלו שאינם מצטרפים עמו, מאחר שאין ידוע מי הם, הרי הם ספק חייבים ספק**

פטורים, ולא חייבה תורה לעשר אלא את הוודאי, שנאמר, "הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה'"; כלומר עשירי בוודאי ולא ספק עשירי.

והחידוש בתקנה זו, שהיה מקום לומר, שלא לעשות כן, שמא יטעה וייטול את אחד מהנולדים באב או בתשרי, ובכל זאת אין לחוש לכך.

דף נ"ח

כיצד מעשרים את הבהמות

בעניין מעשר בהמה נאמר, "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה'". ומכאן למדו שני דברים כיצד יש לעשר את הבהמות.

א. מהכתוב "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר", יש ללמוד, שיש לעשר את הבהמות על ידי שהן עצמן יעברו לפני המעשר בזו אחר זו, ותהא כל עשירית קדושה, [ולא הוא יעבירן].

ב. מהכתוב "תַּחַת הַשֶּׁבֶט", יש ללמוד, שיש למנות את הבהמות בשבט.

< ולפיכך, כך ראוי לעשר את הבהמות. כונס את כולם לתוך דיר אחד, ועושה לו פתח קטן, שאין אפשר לצאת בו אלא אחת אחת, ומעמיד את האימהות מבחוץ, כדי שוולדות ירצו לצאת אל האימהות, וכשהם יוצאים אחד אחד, מונה אותם בשבט, א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט', והיוצא עשירי סוקרו בסיקרא, [=צובע אותו בסיקרא שהוא כעין צבע אדום], כדי שיהא ניכר שהוא מעשר.

והסיבה שגורם להם לצאת על ידי העמדת האימהות מבחוץ, ולא על ידי העמדת ירק מבחוץ, כי כשיהיה ירק מבחוץ, יצאו אליו כל הבהמות שבפנים, גם מי שהוא יתום או לקוח, שהוא פטור ממעשר, וכשיהיו האימהות מבחוץ, יצאו אליהן רק וולדות שיש להם אמהות בחוץ, ולא יצאו לא יתומים ולא לקוחות.

< וכל זה לכתחילה, אבל בדיעבד, אף אם לא מנה בשבט ולא סקר את העשירי בסיקרא, הרי זה מעשר. וכן, אף אם לא עברו הבהמות לפניו, אלא היו רבוצים או עומדים, ומנאם כך במקומן, הרי זה מעשר. שנאמר "הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ", ללמד, שבכל אופן שהוא נמנה עשירי, הרי זה קדוש.

< ואם נטל מעשר, בלא למנות את הבהמות כלל, כגון שיש לו עשרה ובא ונטל אחד מהם למעשר, או שיש לו מאה ונטל עשרה מהם למעשר.

לדעת תנא קמא – אין זה מעשר, שנאמר "הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ" ואין זה עשירי שאין עשירי אלא שנמנו לפניו תשעה והוא נמנה עשירי.

ולדעת רבי יוסי ברבי יהודה – הרי זה מעשר, כי לדעתו, תרומה גדולה ותרומת מעשר תורמים אותם אף על ידי אומד, [בלא מידה מדויקת], ואף על ידי מחשבה, [כדעת אבא אלעזר בן גומל שתבואר בעזרה"י להלן], ולדעתו, מאחר שמעשר קרוי תרומה, שנאמר, "כִּי אֶת מַעֲשֶׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' תְּרוּמָה נְתַתִּי לְלוֹיִם לְנִחְלָה עַל פְּנֵי אֶמְרַתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחְלוּ נִחְלָה", גם מעשר ניטל אף על ידי אומד ומחשבה, ומאחר שמעשר בהמה הוקש למעשר דגן, מהכתוב, "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֵרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה", [כפי שנתבאר בתחילת פרק זה], גם מעשר בהמה ניטל אף באומד ומחשבה.

הפרשת תרומה גדולה ותרומת מעשר

לדעת אבא אלעזר בן גומל, מתוך מה שנאמר בעניין תרומת מעשר, "וַיִּנְחָשְׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן הַגֶּרֶן וְכַמְלָאָה מִן הַיָּקֵב" יש ללמוד ששתי תרומות אלו ניטלות אף באומד ואף במחשבה.

שהכתוב "וַיִּנְחָשְׁב" מלמד, שאין צריך למדוד את התבואה כדי לתרום, וניתן לעשות זאת אף על ידי אומדן, [שמאמד בדעתו כך וכך יש בכרי, ולפי האומדן מפריש], וכמו כן הכתוב הזה מלמד, שאין צריך להפריש את התרומה ממש, ודי במחשבה לכך, [כגון שנותן עיניו בצד זה ליטול ממנו תרומה, ואוכל בצד אחר], אף שעדיין לא הפריש את התרומה בפועל.

והכתוב "וַיִּנְחָשְׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן הַגֶּרֶן וְכַמְלָאָה מִן הַיָּקֵב" מלמד, שאף שדין זה אמור לעניין תרומת מעשר, מכל מקום דינה כדין תרומה גדולה, שהיא, "דָּגָן מִן הַגֶּרֶן וְיִמְלָאָה מִן הַיָּקֵב".

ואם כן, שתי תרומות אלו שוות בכך שניטלות באומד ובמחשבה.

דף נ"ט

עשירי מאליו הוא קדוש

לדברי רבא, אם מנה תשעה, ונשתייר עשירי בדיר, אף על פי שלא יצא, ולא מנאו, קדוש מאליו, כי על כורחך הוא העשירי.

ולהלן יבואו כמה דינים שאמרו תנאים בברייתות, שרצו להביא מהם ראיה לדברי רבא.

עשירי שלא קרא שמו עשירי

מבואר בברייתא, שהעשירי קדוש אף אם לא קרא שמו עשירי, שנאמר, "הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לָהּ" בכל אופן, אף אם לא קראו עשירי.

ולכאורה, מכאן ראייה לדברי רבא, שעשירי מתקדש מאליו. אולם דחו ראייה זו.

- י"מ שדחו ראייה זו, כי מהברייתא אין ראייה שהעשירי שלא נקרא עשירי, נידון כמעשר גמור, להיות קרב למזבח, ויתכן שאין בו אלא קדושה קלה, שאינו נאכל אלא כשייפול בו מום.

- וי"מ שדחו ראייה זו, כי מהברייתא אין ראייה שהעשירי מתקדש בלא שום קריאה, ויתכן שיש ללמוד מהברייתא, שלא רק כשקרא לו עשירי הוא נעשה מעשר, אלא אף כשקרא לו קדוש הוא נעשה מעשר, אבל מאליו לגמרי אינו מתקדש.

קרא לתשיעי עשירי ויצא

עשירי בלא שום קריאה

מבואר בברייתא, שכשקרא לתשיעי עשירי, ולאחר מכן יצא העשירי ולא קרא לו שם כלל, **התשיעי**, מאחר שקרא לו עשירי, **מתקדש קצת** שלא יאכל אלא כשייפול בו מום, אבל אינו קרב, [כפי שיתבאר בעזה"י בדף ס'], **והעשירי מעשר גמור**.

ולכאורה, מכאן ראייה לדברי רבא, שעשירי מתקדש מאליו. אולם דחו ראייה זו.

- י"א שדחו ראייה זו, כי מהברייתא אין ראייה, שהעשירי שנשאר בדיר מתקדש מאליו, ויתכן שרק כשיצא חוץ לדיר באותו פתח שיצאו התשעה, ונמצא שבפועל יצא עשירי, הוא מתקדש.

- וי"א שדחו ראייה זו, כי מהברייתא אין ראייה אלא שהעשירי מתקדש בלא שום קריאה, ויתכן שטעון הוא שיראו עליו באצבע שהוא עשירי אבל מאליו לגמרי אינו מתקדש.

קרא לתשיעי עשירי ומת עשירי בדיר

מבואר בברייתא, שכשקרא לתשיעי עשירי, ולאחר מכן מת עשירי בתוך הדיר, **התשיעי**, מאחר שקרא לו עשירי, **מתקדש קצת**, **שלא יאכל אלא כשייפול בו מום**, אבל אינו קרב, [כפי שיתבאר בעזה"י בדף ס'], **וכל אלו שכבר יצאו**, אף שלא יצא אחריהם עשירי, **מכל מקום נידונים הם כמי שכבר נתעשרו, ופטורים**.

ולכאורה, מכאן ראייה לדברי רבא, שעשירי מתקדש מאליו, ולכן אלו שיצאו נידונים כמי שכבר נתעשרו שמיד כשיצא תשיעי ונשאר עשירי נתקדש מאליו.

אולם דחו ראייה זו, כי באמת, הסיבה שהם פטורים היא, משום שבשעה שיצאו, היו ראויים להיפטר, ולדעת רבא, כל בהמה שבשעת יציאתה היה בדיר בהמות להשלים לעשר, נפטרה מיד ביציאתה, אף כשלא נתקדש העשירי [=מניין הראוי פוטר], כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

קרא לתשיעי עשירי ונשתייר עשירי

מבואר בברייתא, שכשקרא לתשיעי עשירי, ונשתייר העשירי בדיר, **התשיעי**, מאחר שקרא לו עשירי, **מתקדש קצת**, שלא יאכל אלא כשייפול בו מום, אבל אינו קרב, [כפי שיתבאר בעזה"י בדף ס'], **והעשירי שנשאר בדיר דינו כמעשר גמור**.

ומכאן ראייה לדברי רבא, שעשירי מאליו הוא קדוש.

-

מחלוקת רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון וחכמים, לעניין תשיעי שקראו עשירי, תתבאר בעזה"י להלן בסף דף ס'.

מניין הראוי פוטר

לדעת רבא, המונה בהמות למעשר, אם בשעה שמנאם, היה המניין ראוי למעשר, כלומר, שהבהמות שבדיר משלימות את המנויות למעשר, [כגון שמנה שלוש ויש בדיר עוד שבע], כל אלו שנמנו, נפטרו מיד בשעה שנמנו, ואפילו אם לבסוף מתו הבהמות שבדיר, ולא השלימו את הנמנות למעשר, שנאמר, "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר", ללמד שאין לעשר אלא מי שעדיין לא עבר תחת השבט, אבל כל שכבר עבר תחת השבט, שוב לא יעבור.

ועל פי הכלל הזה נאמרו הדינים הבאים.

א. היו לו עשרה טלאים והכניסם לדיר ומנה חמישה ומת אחד מהם.

אם מת אחד מן המנויים, ממשיך למנות את שאינם מנויים והעשירי מתקדש.

ואם מת אחד מאלו שבתוך הדיר, אינו ממשיך למנותם, כי אין כאן מניין הראוי להיות מעשר, ולפיכך מצרף אותם לבהמות אחרות שייולדו לו **אבל כל אלו שכבר יצאו, בכל אופן פטורים הם**,

הברייתא הנ"ל מדברת, באופן שהיו בדיר שני פתחים, ותחילה הוציא תשעה בפתח אחד, ולאחר מכן הוציא תשעה בפתח שני, ולכן כל היוצאים נפטרים מיד ביציאתם, כי יש בדיר מניין הראוי להשלימם למעשר, ואת האחרון מוציאו באיזה פתח שירצה, והוא מעשר.

ועל שזכה רב הונא בר סחורה ליישב שמועתו של רבא בתוך הדרשה ולתרץ דבריו אמר עליו רב נחמן בר יצחק זכאי אימיה דרב הונא בר סחורה [=זכתה אמו של רב הונא בר סחורה] דשני ליה שמעתא בריגלא כשמעתיה.

ב. ביאור כדעת האומרים שעשירי אינו קדוש

מאליו.

לדעת האומרים שאין עשירי מתקדש אלא אם כן נקרא בשם עשירי, ניתן לומר שהברייתא הנ"ל מדברת, באופן שתחילה מנה את תשעת הראשונים מאחד עד תשע, וכשהגיע לעשירי, לא קרא לו עשירי, אלא החל למנות שוב מאחד עד עשר, ונמצא שבכל פעם שמנה מאחד עד תשע, נפטרו היוצאים, משום שיש בדיר די בהמות להשלים את המניין, ורק האחרון שקרא לו שם עשירי מתקדש.

אבל לדעת האומרים שהעשירי קדוש מאליו, כשיצא העשירי, הוא התקדש, אף על פי שקרא לו אחד, ואם כן, לאחר שנתקדש, לא נותרו בדיר אלא תשעה, שאינם ראויים למעשר, וכולם צריכים להמתין עד שיצרפו להם עשירי, ואינם נפטרים עד שיתעשרו.

ג. ביאור כדעת האומרים שעשירי למניין המונה

מתקדש.

לדעת האומרים שהמעשר מתקדש כפי מניין המונה, וכשמונה זוג זוג, כלומר זוג ראשון, זוג שני, וכן הלאה, אין מתקדש אלא זוג עשירי, ניתן לומר, שהברייתא הנ"ל מדברת, באופן הזה, שמנה את הבהמות זוג זוג, ולכן, שמונה עשרה בהמות ראשונות, שהן תשע זוגות ראשונות, לא נתקדשו, ורק האחרון מתקדש, שהוא מזוג עשירי.

אבל לדעת האומרים, שלעולם עשירי לבהמות מתקדש, אם כן, כשיצא העשירי הוא התקדש, ולאחר שנתקדש לא נותרו בדיר אלא תשעה, שאינם ראויים למעשר, וכולם צריכים להמתין עד שיצרפו להם עשירי, ואינם נפטרים עד שיתעשרו.

יצאו שנים כאחד

מבואר במשנתנו, שאם בשעה שמנה את הבהמות למעשר, יצאו שתי בהמות בבת אחד, כגון שיצאו השלישית והרביעית יחד, אינו מונה את שתיהן יחד שלוש, אלא מונה אותן שלוש וארבע.

ואם מנה אותן יחד, כאילו היו אחד, [כגון שאמר עליהן שלוש, ועל הבהמה הבאה אמר ארבע],

התשיעי והעשירי למניינו מקולקלים.

ונאמרו כמה פירושים לדין זה.

פירוש ראשון של רש"י – הקלקול הוא שמא ינהג בבהמות שלא כדין הראוי להם.

מאחר שמנה שתיים כאחד, נמצא שכל אחד שמונה, הוא באמת אחד יותר, ואם כן, כשמונה תשיעי, הוא באמת עשירי, וכשמונה עשירי, הוא באמת אחד עשר, ואם כן, כשמונה תשיעי ועשירי, באמת שתי הבהמות קדושות, כדין קורא לעשירי תשיעי, ולאחד עשר עשירי, שהעשירי [הנקרא תשיעי], הוא מעשר, והאחד עשר [הנקרא עשירי], קרב שלמים, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], והוא, מאחר שאינו יודע שטעה בזה, סבור שזה שקרא תשיעי הוא חולין, וזה שקרא עשירי הוא מעשר, ונמצא נוהג במעשר כחולין, ובשלמים כמעשר.

פירוש שני של רש"י – הקלקול הוא שלא חלה קדושה על הבהמות כראוי להן.

מאחר שמנה שתיים כאחת, ונמצא שכל אחד שמונה הוא באמת אחד יותר, אף אם נודע לו טעותו, ואם כן יודע שזה שקרא תשיעי הוא באמת עשירי, וזה שקרא עשירי הוא באמת אחד עשרה, יש בדבר קלקול, והוא שהקדושה החלה על הבהמות הללו מקולקלת, ולא יקרבו לא זה ולא זה, אלא ימתין עד שייפול בהן מום ויאכלו. ואינם כשאר עשירי הנקרא תשיעי ואחד עשר הנקרא עשירי שהראשון קרב למעשר והשני קרב שלמים כי רק כשהיתה הטעות בעשירי ובאחד עשר עצמו הם מתקדשים להיקרב אבל כשהיתה הטעות מהמניין שקודם לכן המניין מקולקל ביותר ואין מתקדשים להיקרב לא המעשר ולא הבא אחריו הנקרא עשירי. וי"מ שהסיבה שאינם כשאר עשירי הנקרא תשיעי ואחד עשר הנקרא עשירי כי רק כשיצאו אחד אחד הדין הוא שאף שקרא לעשירי תשיעי הוא מעשר והבא אחריו הנקרא עשירי נעשה שלמים כי באמת יצאו להימנות כראוי אבל כשיצאו שנים כאחד נתקלקל המניין ולכן כשקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי לא נתקדשו להיקרב.

פירוש שלישי של רש"י – מאחר שנתכוון, לא חלה קדושה על הבהמות כראוי להן.

מאחר שמנה שתיים כאחת, נמצא שכל אחד

שמונה הוא באמת אחד יותר, ואם כן זה שקרא תשיעי הוא באמת עשירי, וזה שקרא עשירי הוא באמת אחד עשרה, ועלידי זה יש בדבר קלקול, והוא, שהקדושה החלה על הבהמות הללו מקולקלת, ולא יקרבו לא זה ולא זה, אלא ימתין עד שייפול בהן מום ויאכלו. ואינם כשאר עשירי הנקרא תשיעי ואחד עשר הנקרא עשירי שהראשון קרב למעשר והשני קרב שלמים כי רק כשהיה הדבר מחמת טעות שניהם מתקדשים אבל כשהיה הדבר בכוונה כגון זה שיודע שיצאו שנים וקרא להם כאחד בזה לא נאמר שהקורא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי יתקדשו.

פירוש אחרון של רש"י – הקלקול הוא שמתקדשים שנים, עשירי ואחד עשר.

מאחר שמנה שנים כאחת, נמצא שכל אחד שמונה הוא באמת אחד יותר, ואם כן כשמונה תשיעי ועשירי באמת הם עשירי ואחד עשר והדין הוא שהקורא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שניהם קדושים הראשון קרב מעשר והשני קרב שלמים וזה הוא הקלקול האמור כאן.

מנה זוגות או מאות

לדעת רב מארי – [עשירי למניינו שלו מתקדש, כלומר], המונה את הבהמות זוגות זוגות [כגון זוג ראשון זוג שני וכן הלאה] או מאות מאות [שמעביר מאה ואומר אחד וחוזר ומעביר מאה ואומר שנים וכן הלאה] אין מתקדשים למעשר אלא כפי מניינו שלו כלומר כשמונה זוגות הזוג העשירי מתקדש למעשר וכשמונה מאות כל המאה העשירית קדושים למעשר.

ולדעת רב כהנא – [עשירי למניין בהמות מתקדש, כלומר], בין מונה אחד אחד, ובין מונה זוגות, או מאות, לעולם כל בהמה עשירית מתקדשת למעשר. [וכל זה כשנתכוון להוציא כמה יחד, מאחר שיודע שמוציא כמה יחד, ויודע כמה בהמות באמת יצאו, מתקדש עשירי לבהמות. אבל אם נתכוון להוציא אחד אחד, ובטעות יצאו שנים, מאחר שאינו יודע שיש כאן אחד מיותר, והוא טועה במניין הבהמות האמיתי, מתקדש גם כפי טעותו, וזהו ששנינו, שכשיצאו שנים, ומנה אותם כאחד, תשיעי ועשירי מקולקלים].

מנאם למפרע

לדברי הכל, המונה את הבהמות למפרע, כלומר מתחיל בעשר ומסיים באחד, **העשירי שקראו אחד הוא מעשר.**

- לדעת האומרים עשירי למניין בהמות מתקדש, דין זה פשוט הוא.

- ולדעת האומרים שעשירי למניינו מתקדש, הסיבה שהעשירי שקראו אחד מתקדש, כי יש שקוראים לעשירי אחד, ונמצא שהעשירי נקרא עשירי.

טעות במעשר

נאמר, "וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקָר וּצְאֵן ... יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה'", ללמד, **שכל שהוא עשירי, אף אם טעה ומנאו תשיעי, או אחד עשר, הרי זה מעשר.**

ונאמר, "כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה'", ללמד, **שכל שנקרא עשירי, אף אם באמת אינו עשירי, כגון שהוא תשיעי או אחד עשר, הרי זה מתקדש.** [ומכל מקום, מאחר שמעשר עצמו אינו מתקדש אלא הוא עצמו, יש ללמוד בהיקש, שגם טעותו הנקראת מעשר אינה מתקדשת, אלא בסמוך לו, כלומר תשיעי ואחד עשר, אבל הקורא לשמיני ולשנים עשר עשירי לא נתקדשו].

ולפיכך:

קרא לתשיעי עשירי [י"א דווקא כשלעשירי לא קרא עשירי. וי"א אף כשקרא לעשירי עשירי] – הרי זה מתקדש. [ואין קדושתו להיות קרב, אלא שאסור הוא בגיזה ועבודה, ואינו נשחט אלא אחר שייפול בו מום, כפי שיתבאר בדף ס"א].

קרא לעשירי תשיעי – הרי זה מתקדש. [ומעשר גמור הוא להיות קרב למעשר].

קרא לאחד עשר עשירי [ולעשירי לא קרא עשירי, כגון שקרא לעשירי תשיעי. או שקרא לעשירי אחד עשרה] – הרי זה מתקדש. [וקדושתו שיהא קרב שלמים כפי שיתבאר בעזה"י בדף ס"א]. [לדעת רבי מאיר, קדושתו מחמת עצמו, ולכן הוא עושה תמורה. ולדעת רבי יהודה, הוא נחשב כתמורת מעשר, ולכן אינו חוזר לעשות תמורה אחרת].

טעה גם בתשיעי וגם בעשירי וגם באחד עשר

לדעת רבי מאיר – על ידי טעות, יתכן שיתקדשו שלוש בהמות מתוך עשר, כגון שטעה בתשיעי וקראו עשירי, וחזר וטעה בעשירי וקראו תשיעי, ולאחר מכן קרא לאחד עשר עשירי, שכולם מתקדשים.

ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון – לעולם אין מתקדשים יחד תשיעי ואחד עשר, כי לדעתו, הסיבה שעל ידי טעות הם מתקדשים, כי הם

נחשבים כתמורה, [כדעת רבי יהודה], ולדעתו, בהמה שעשו לה תמורה אחת, אין עושים לה תמורה שניה, [כדעת רבי שמעון], ולכן רק טעות אחת יכולה להתקדש מלבד המעשר, ואם כבר טעה וקרא לתשיעי עשירי, שוב לא יתקדש אחד עשר, אף אם יקראו לו עשירי. ואין אחד עשר מתקדש, אלא אם כן ישתוק בתשיעי, ויקרא לעשירי תשיעי, ולאחד עשר עשירי.

תשיעי ועשירי שיצאו כאחד

א. מנאם תשיעי.

התשיעי אינו קדוש, כי נקרא תשיעי. והעשירי קדוש אף על פי שנקרא תשיעי. ואם כן יש כאן בהמה אחת חולין, ובהמה אחת מעשר.

ב. מנאם עשירי.

התשיעי מאחר שנקרא עשירי הרי זה קדוש כתשיעי הנקרא עשירי, [שהוא נאכל במומו ואינו קרב]. והעשירי ודאי קדוש לגמרי. ואם כן יש כאן בהמה אחת קדושה כתשיעי הנקרא עשירי, ובהמה אחת מעשר גמור.

עשירי ואחד עשר שיצאו כאחד

א. מנאם עשירי.

העשירי קדוש כמעשר גמור. והאחד עשר קדוש כאחד עשר הנקרא עשירי אחר שקדם לו הנקרא תשיעי, [משום שהסיבה שאין אחד עשר מתקדש אחר עשירי, אלא כשנקרא עשירי תשיעי, כי צריך לקרוא לו עשירי, אחר שקורא לקודם לו תשיעי, ובאופן זה, גם כן קרא לאחד עשר עשירי, אחר שקרא קודם לכן תשיעי]. ואם כן יש כאן בהמה אחת מעשר, ובהמה אחת קדושה כאחד עשר הנקרא עשירי.

ב. מנאם אחד עשר.

העשירי קדוש כמעשר גמור, אף על פי שנקרא אחד עשר. והאחד עשר חולין גמור, כי הוא אחד עשר הנקרא אחד עשר. ואם כן יש כאן בהמה אחת מעשר, ובהמה אחת חולין.

אין אחד עשר קדוש אלא

אם כן נעקר שם עשירי ממנו

לעיל נתבאר, שהקורא לאחד עשר עשירי, אין אחד עשר מתקדש, אלא אם כן לעשירי לא קרא עשירי, אבל אם תחילה קרא לעשירי עשירי, מעתה אף אם יקרא לאחד עשר עשירי, אין אחד עשר מתקדש.

לדעת רבי יוסי ברבי יהודה – כל שעקר שם עשירי ממנו, בין שקראו תשיעי, ובין שקראו אחד עשר, מעתה, אם קרא לאחד עשר עשירי הרי זה קדוש.

ולדעת רבי – יש אופן, שבו הקורא לעשירי אחד עשר, נחשב כאילו קרא לו עשירי, ולכן כשאחריו קרא לאחד עשר עשירי, אין אחד עשר מתקדש, והאופן הזה הוא, כשמעשר בהמות מרובות, ומנה את העשרה הראשונים שבהם, שאז כשקרא לעשירי אחד עשר, ניתן לומר שאין כוונתו לקרוא לו 11, אלא כוונתו לומר, זהו חד מעשר, כלומר המעשר הראשון, ואם כן קרא לעשירי עשירי, וכשיקרא אחר כך לאחד עשר עשירי, לא יתקדש.

האם תשיעי קדוש כשלא

נעקר שם עשירי ממנו

לדעת רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון [בדף נ"ט] – כשם שאין אחד עשר מתקדש אלא כשנעקר שם עשירי ממנו, כך אין תשיעי מתקדש אלא כשנעקר שם עשירי ממנו, שכן קדושת אחד עשר עדיפה מקדושת תשיעי, שאחד עשר קרב, ותשיעי אינו קרב, ואם קדושת אחד עשר אינה חלה אלא כשעקר שם עשירי ממנו, כל שכן שקדושת תשיעי לא תחול אלא כשעקר שם עשירי ממנו.

ולדעת חכמים – תשיעי מתקדש אף כשלא נעקר שם עשירי ממנו, ואין ללמוד מאחד עשר שצריך עקירת שם עשירי ממנו. (א) כי אדרבה קדושה חמורה לא תחול על אחד עשר, אלא אם כן פקע עשירי, אבל קדושה קלה תחול על תשיעי, אף שלא פקע עשירי. (ב) אחד עשר, מאחר שבא אחר עשירי, אם כבר חל שם עשירי עליו כראוי, הדבר מעכב מלחול קדושה על אחד עשר, אבל תשיעי, שבא לחול קודם שחלה קדושה על עשירי, אין כאן קדושת עשירי שתעכב עליו מלחול.